

11 клас.

Тема. Австрія: мистецтво повсякденного життя. Віденська музична школа.

Мета: визначити витоки віденської музичної школи, узагальнити досвід спілкування з музикою Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена; створити умови для розвитку вміння аргументовано висловлювати свої думки, навичок роботи у групах; виховувати гідне ставлення до світових надбань музичного мистецтва.

Обладнання: ілюстративний матеріал: види природи Австрії, Відня, архітектурних споруд, народних костюмів; портрети Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена; карта Європи.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Учитель пояснює, за якою технологією буде побудований урок. Пропонує картки з завданнями.

II. Мотивація уроку:

Учитель: головною задачею уроку буде завдання знайти пояснення феномену світового значення, а саме – як країна, терени якої у сім разів менші за Україну, у двісті три з половиною рази за Росію, у шість з половиною разів за Францію змогла дати світові у різні часи стільки славетних імен, які стали складовою частиною потенціалу світового музичного мистецтва: Йогана Брамса, Франса Шуберта, сина й батька Штраусів, Михаеля Гайдна, Карла Дитерса фон Диттерсдорфа, Арнольда Шьонберга, Альбана Берга, Антона Веберна, диригентів Герберта фон Караяна, Карла Бьома, Лорина Мазеля і вершини музичного мистецтва - композиторів віденської класичної школи: Йозефа Гайдна, Вольфганга Моцарта і Людвіга ван Бетховена?

III. Актуалізація опорних знань.

Завдання. Учням пропонується пригадати класифікацію напрямків сучасної музики та жанрів класичної. На дошці записані назви напрямків та жанрів музики вперемішку: джаз, рок, блюз, блюз, рок-н-рол, кантрі, реп, симфонія, концерт, увертюра, соната.

IV. Мотивація навчальної діяльності, повідомлення теми і мети уроку.

Запитання для роздумів.

Чому на теренах Європи першість у світовій класичній музиці належить саме Австрії, яка змогла дати світові у різні часи стільки славетних імен, що стали часткою потенціалу світового музичного мистецтва?

V. Опанування новим матеріалом.

Вправа «Ажурна пилка».(звучить фонова музика ,В. А. Моцарт, симфонія №40)

Передумови виникнення та формування «Віденської музичної школи».

Картка № 1

(Завдання)

Доведи, що природа Австрії є джерелом натхнення.

Австрія – країна, яка затишно розташувалася у самому центрі Європи, серед сніжних гір і кришталевих озер, просторих альпійських луків і стрімких потоків гірських річок. Це справжня перлина в Альпах. Якщо

подивитися на її конфігурацію на карті, то, на думку деяких людей з розвиненою уявою, вона романтично нагадує стигле гроно винограду. Це – перехрестя Європи. Через її альпійські перевали проходять шляхи з півночі: з Німеччини, Польщі, країн Скандинавії на південь – Італію, Хорватію, Грецію та інші країни, а із західних Франції, Швейцарії, Іспанії – на схід - в Угорщину, Чехію, Румунію, Болгарію. Хтось робив тут лише коротку зупинку, щоб потім продовжити свій шлях. Ну а хтось, зачарований красою цієї землі і, перейнявшись симпатіями до місцевих жителів, осідав тут назавжди. Тому в повсякденне життя австрійців були привнесені культурні традиції різних європейських народів, що наклало невитравний відбиток на всі фактори життя. Три чверті країни - гори, а зимові гори - це казка, яка ожила. Їх білоголові вершини видні звідусіль. Жодна альпійська країна не може пишатися такою великою кількістю сонця, снігу та гарячого глітвейну, як Австрія. Такі пейзажі нікого не залишать байдужими. А це – це край найкрасивіших гірських озер - слідів потужного льодовика, як нагадування про велич природи. У їх дзеркальних крижаних відображеннях красуються стрункі ялини. Повітря ж таке свіже і чисте, що паморочиться голова! Країна колоритна і різноманітна. Половина її території вкрита дубовими і буковими лісами, що чергуються з полями, садами, виноградниками. Перед нами відкриваються нескінченні зелені рівнини, тихі річкові затони, які сприяють повному єднанню з природою. Одним зі скарбів країни вважаються альпійські луки – справжні райські куточки. Тут можна нарахувати до п'ятнадцяти відтінків зеленого кольору гірських трав: від темного діаманта до ніжного блідо зеленого. Така краса природи вабить до себе нескінченно.

Отже, природа Австрії – це справжній шедевр Великого творця. В неї хочеться занурюватися ще і ще.

Картка № 2

(Завдання) Доведи, що мистецтво повсякденного життя австрійців стало підґрунтям, на якому сформувалася музична еліта Європи.

Віденські бали – це давня національна австрійська традиція, і Відень з давніх часів зберігає за собою титул світової столиці балів. Щороку в бальний сезон у столиці проходить понад 300 танцювальних свят. Кожен житель вважає своїм обов'язком відвідати хоча б один бал. Віденський бал зазвичай приймає до п'яти тисяч учасників і близько тисячі обслуговуючих – музикантів, кухарів, кравців, чоботарів. Ця традиція пов'язана зі стародавніми святами: римськими сатурналіями та європейськими проводами зими – Масницею, або «фашінгом», як це тут називають. До XVIII століття у Відні Масниця супроводжувалася масовими карнавальними ходами. Нерідко веселощі під прикриттям карнавальних костюмів та масок мало бурхливий характер, гуляння часто закінчувалися бійками і навіть вбивствами. Такий стан справ не влаштовував австрійську імператрицю Марію Терезію, і за її розпорядженням були встановлені правила, що регламентували проведення фашінга. Заборонялося носіння масок, свято з вулиць було перенесено в палаци, суворо обмежувалося число гостей. Лише за часів правління сина Марії Терезії Йосипа II частина обмежень була знята. Бали в Хофбурзі стали доступні всім (крім прислуги), знову було дозволено ховати обличчя під маскою. Вишукана атмосфера балів стала відрізняти Відень від інших європейських міст.

Кожен віденський бал завжди мав свій настрій і неповторний характер. Чималу роль і зараз грає збережений з часів середньовіччя цеховий дух корпоративності віденців. Свої бали організують юристи та лікарі, візники фіакрів і власники кафе, пожежники й офіцери, слюсарі і тутешні цигани, мисливці і студенти. На бал мисливців за традицією приходять в національному австрійському одязі. На бал Рудольфіна-редут збирається вузівська молодь з усієї Австрії, і різні кольори беретів означають приналежність до різних студентських об'єднань. Інша данина історії – неодмінна лотерея і подарунки гостям балу: на балу садівників дами отримують в подарунок квітку, або кімнатну рослину в горщику, на балу хутровиків приз – норкова шуба, на балу кондитерів вибирають «королеву вечора» та урочисто вручають мішок цукерок і тістечок, що дорівнює її власній вазі, на балу кондитерів для гостей печуть по три тисячі тортів. На балу дуже суворий дрес-код – для жінок обов'язкова бальна сукня повної довжини, для чоловіка – фрак. Скрізь –

блиск вогнів, квіткові гірлянди, розкішні туалети і не менш розкішні коштовності. Бал відкриває танець дебютантів - молодих людей не молодше 17 і не старше 24 років. Пари демонструють чудовий танець – полонез, одночасно урочистий і зворушливий. Впродовж балів звучать самі популярні мелодії часів монархії, вальси Штрауса й Легара, музика віденських класиків – Моцарта, Бетховена й Гайдна. Але всі чекають найголовнішого танцю, яким безумовно є знаменитий Віденський вальс! Бал – це не тільки веселощі, музика, вальси, це ще й суспільне явище, стиль життя. З дитинства віденські хлопчики і дівчатка знайомляться з атмосферою чарівного свята, що настільки неспізнанно перетворює їх батьків, і самі з нетерпінням очікують, що рано чи пізно і вони теж зможуть доторкнутися до цієї казки.

За роки свого існування «Віденський бал» здобув репутацію фешенебельної й респектабельної події і не втрачає своєї популярності й зараз. За його образом і подобою в багатьох містах світу: Токіо, Римі, Нью-Йорку, Стамбулі, Дубай, Бангкоку, Москві проводяться «Віденські бали».

Картка № 3

(Завдання) Доведи, що мистецтво повсякденного життя австрійців стало підґрунтям, на якому сформувалася музична еліта Європи.

Ставлення австрійців до скульптури та архітектури окрім як пристрастю не назвеш. У всіх землях є величезна кількість славетних пам'яток архітектури пізньої готики, бароко і рококо. Наприклад, Бургенланд і Тіроль зберігають замки епохи пізнього Середньовіччя. Міста Інсбрук і Зальцбург називають справжніми музеями архітектурних стилів. Палаці Бельведер і Шенбрунн у передмісті Відня служать прекрасними зразками палацового мистецтва. А береги Дунаю! Вони успадкували багато творів архітектурного мистецтва: навіки злилися з ландшафтом церкви, замки, монастирі, вежі самих різних стилів: романського, готичного, ренесансу, вершиною австрійського мистецтва – бароко. А скульптурних пам'ятників у столиці приблизно стільки ж скільки і самих віденців. Вони за широтою своєї душі з давніх пір ставили їх скрізь і за будь-якого приводу. Отже, жага до скульптурного та архітектурного мистецтва перетворилася на справжню національну традицію.

Говорячи про культуру Австрії, і, перш за все про особливу специфіку віденської культури, потрібно сказати про таку її важливу складову частину, як віденська кава або «кавові будинки» – так їх шанобливо називають в країні. Це старовинна традиція, історія, неповторний шарм міста, навіть, швидше, спосіб життя, ніж просто місце, де п'ють кофе. В австрійській міській культурі кав'ярні зі всілякими їх варіаціями завжди посідали особливе місце. Вони були місцем для тих, хто хотів побути на самоті, але для цього потребував суспільства. В одних було повно чиновників, інші загачені інтелектуалами, які читають безкоштовно розкладені на столиках газети – обов'язковий атрибут віденських кафе. Славнозвісні вони ще й тим, що з кінця 18 століття множать музичну культуру столиці, адже у Відні є концертні кафе, джаз-кафе, кафе, де звучить виключно фортепіанна або виключно народна музика, літературні кафе і кафе-галереї, театральні кафе і кафе-кабаре.

Австрійцям притаманно влаштовувати побут за законами краси. Ще з давніх часів майже патологічне ставлення до чистоти прославило їх на всю Європу. Існує навіть жарт, про те, що ночами все населення Відня вилазить зі своїх квартир і зубними щітками драїть бруківку. Адже неможливо як-небудь інакше пояснити ту чистоту, яка панує на віденських вулицях. Мостові тут завжди мали ту ж ступінь чистоти, що стіл в операційній. Можна пролізти на колінах через весь Відень в білих штанях і на них не залишиться жодної плями. Перед кожним віденської готелем обов'язково лежить килим, щоб люди, виходячи на вулицю, могли витерти ноги, і не виносили б готельне сміття на вулицю. У цій «віденської цивілізації» ніхто нікуди не поспішає, не метушиться. Австрійці завжди дивно доброзичливі і привітні. Своєю столицю вони прикрасили чудово пахущими липовими алеями, вони відпочивають, валяючись на траві кайзерівських

парків, а вуличні акробати, артисти, музиканти і художники, якими так пишається Відень, підкреслюють пристрасть до творчості, яка стала вже національною традицією.

Слово вчителя.

Відзначимо, що класицизм у музиці багато в чому не схожий на класицизм в літературі, театрі чи живопису. У музиці неможливо спиратися на античні традиції, так як вони майже невідомі. Крім того, зміст музичних творів часто пов'язаний зі світом почуттів людини, які не піддаються жорсткому контролю розуму. Однак композитори віденської класичної школи створили дуже струнку й логічну систему правил побудови твору. Завдяки такій системі самі складні почуття вдягалися в ясну і досконалу форму. Страждання і радості ставали для композиторів предметом роздумів

У творчості композиторів віденської школи багато музичних жанрів, в першу чергу симфонія і соната, отримали свій класичний вигляд.

Симфонія – великий твір для симфонічного оркестру, який складається з чотирьох частин, які розрізняються характером музики і темпом.

- Перша частина – побудована в сонатній формі і зазвичай виконується в швидкому темпі, наповнена драматичним змістом.
- Друга частина – повільна, споглядальна, це ліричний центр композиції.
- Третя – контрастна по відношенню до другої: жвава музика носить або танцювальний, або жартівливий характер.
- Четверта – зазвичай швидка, це – фінал, де підводяться підсумки розвитку тем і образів твору.

Соната - музичний твір циклічної форми (звичайно 3 або 4 частини) для одного або кількох інструментів.

Висновки

Я думаю, що ми знайшли пояснення феномену, про який говорили на початку уроку. Саме мистецтво повсякденного життя Австрії стало тим підґрунтям, на якому виникло явище «Віденська класична школа».

Складання таблиці «Творчий портрет».

Композитор	Франц Йозеф Гайдн	Вольфганг Амадей Моцарт	Людвиг ван Бетховен
Роки життя	1732 – 1809	1756-1791	1770–1827
Характеристика творчості	австрійський композитор, представник віденської класичної школи, один з основоположників таких музичних жанрів, як симфонія і струнний квартет.	австрійський композитор, диригент, музикант-віртуоз, представник віденської класичної школи	німецький композитор, піаніст і диригент, створив новий фортепіанний стиль, представник музичного напрямку «віденський класицизм».
Творчий здобуток	автор понад 400 музичних творів	автор понад 600 музичних творів	автор понад 280 музичних творів
Цитата	Вся краса музики — в мелодії.	Я не чую в своїй уяві частини музики послідовно, я чую її всю відразу. І це насолода!	Тим, ким є я, я зобов'язаний самому собі. Князів існує, і буде існувати тисячі, Бетховен ж тільки один.
Твори	Симфонія № 45 Ораторія «Пори року»	«Реквієм» «Маленька нічна серенада»	п'єса «До Елізи» ода «До радості»

Порівняйте образи створені композитором. Який твір вам більше сподобався? Чому?

Які почуття викликає у вас ця музика?

VI. Підсумок уроку.

Запитання.

Чому саме Відень став центром європейської класичної музики?

Оцінювання учнів.

VII. Домашнє завдання.

Скласти «Буквений портрет» одного з віденських класиків

М -

О –

Ц –

А –

Р –

Т -

Додаток

Цікаві факти:

Гайд

- 1.Прийнято вважати, що день народження Йозефа Гайдна 31 березня. Але, в його свідоцтві була вказана інша дата - 1 квітня. Якщо вірити щоденникам композитора, то така незначна зміна було зроблено для того, щоб не відзначати своє свято в "день дурня".
- 2.Маленький Йозеф був настільки талановитий, що вже в 6 років вмів грати на барабанах! Коли раптово помер барабанщик, який повинен був брати участь у ході з приводу Великої тижні, то замінити його попросили Гайдна. Т. к. майбутній композитор був невисокий, за рахунок особливостей віку, то перед ним йшов горбань, у якого на спині був прив'язаний барабан, і Йозеф міг спокійно грати на інструменті. Раритетний барабан і донині існує. Він знаходиться в Хайнбургской церкви.
- 3.Співочий голос молодого Гайдна був настільки вражаючим, що його попросили приєднатися до школи церковно-хорового співу Собору Св. Стефана у Відні, коли хлопчиків було всього п'ять років.
- 4.Хормейстер Собору Св. Стефана запропонував стягнути Гайдна певної операції, щоб перешкодити ламання голосу, але на щастя батько майбутнього композитора заступився і запобіг цьому.
- 5."Диво" - саме таку назву приписують симфонію №96. Все це з-за однієї історії, яка сталася після того, як завершився концерт цього твору. Люди поспішили до сцени, для того щоб подякувати композитора і схилитися перед ним за красиву музику. Як тільки слухачі виявилися в передній частині залу, позаду них з гуркотом впала люстра. Постраждалих не виявилось - і це було Диво.
- 6.У Гайдна є Симфонія з ударами литавр або її ще називають "Сюрприз". Цікава історія створення цієї симфонії. Йозеф з оркестром періодично гастролював в Лондон, і одного разу він помітив, як деякі глядачі під час концерту засипають або вже дивляться гарні сни. Гайдн припустив, що таке трапляється з-за того, що британська інтелігенція не звикла слухати класичну музику і не має особливих почуттів до мистецтва, але

англійці народ традицій, тому вони обов'язково відвідували концерти. Композитор, душа компанії і веселун вирішив вчинити хитро. Недовго подумавши, він написав спеціальну симфонію для англійської публіки. Твір починалося з тихих, спокійних, практично заколисуючих мелодійних звуків. Раптово в процесі звучання лунав барабанний удар і грім литавр. Такий сюрприз повторювався у творі не один раз. Так, лондонці більше не засипали в концертних залах, де диригував Гайдн.

7. Коли композитор помер, його поховали в Відні. Але пізніше було прийнято рішення останки генія музики перепоховати в Айзенштадте. При розкритті могили було виявлено, що у Йозефа пропав череп. Це була витівка двох друзів композитора, які забрали собі голову, підкупивши людей на цвинтарі. Майже 60 років (1895-1954 рр.) череп віденського класика розташовувався в музеї (р. Відень). Тільки в 1954 році останки були возз'єднані і поховані разом.

8. За все життя Гайдн написав: 104 симфонії, 83 квартети, 52 фортепіанні сонати, 2 ораторії, 14 мес і 24 опери

Цікаві факти про Моцарта:

Половину від загальної кількості симфоній Моцарт написав у віці від 8 до 19 років.

У 2002 році, в річницю 11 вересня, по всій планеті хори виконували «Реквієм» Моцарта протягом доби, щоб вшанувати пам'ять загиблих.

Композитор володів феноменальним слухом і пам'яттю, навіть в дитинстві міг з одного прослуховування запам'ятати складний твір, і потім записати його без жодної помилки.

У 1950-х роках французький лікар Альфред Томатіс проводив наукові експерименти, в ході яких довів, що прослуховування музики Моцарта може поліпшити IQ людини.

Моцарт перебував у масонській ложі, це було таємне товариство, що об'єднує найбільш прогресивних людей свого часу.

Моцарт був похований у «братській могилі» на Цвинтарі св. Маркса.

Дослідники висунули в якості гіпотези щонайменше 118 причин смерті Моцарта

Згідно з твердженнями дружини Моцарта, Констанци, в кінці життя Моцарт вважав, що його отруїли, і що він складав свій «Реквієм» для себе.

Бетховен: цікаві факти з життя

1. Талант композитора прокинувся в дитині з перших уроків гри на клавесині: він грав мелодії, які були у нього в голові. Батько під страхом покарання забороняв малюкові відтворювати нереальні мелодії, дозволялося тільки читати з аркуша.

2. Музика Бетховена мала відбиток смутку, похмурості і деякого зневіри. Один з його вчителів - великий Йозеф Гайдн - написав про це Людвігу. А той, у свою чергу, парировав, що Гайдн його нікому не навчив.

3. Перед твором музичних творів Бетховен занурював голову в таз з крижаною водою. Деякі фахівці стверджують, що такого роду процедури могли стати причиною його глухоти.

4. Музикант любив каву і варив його завжди з 64 зерен.

5. Як і будь-якому великому генію, Бетховену був байдужий його зовнішній вигляд. Він часто ходив розпатланим і неохайним.

6. У день кончини музиканта природа буяла: вибухнуло негода з хуртовиною, градом і громом. В останню мить свого життя Бетховен підняв кулак і погрозив неба або вищим силам.

7. Міг одночасно працювати над 5 творами.

8. В основу пісні «Бітлз» «Because» належить «Місячна соната», програна у зворотному порядку.

9. Гімном Євросоюзу призначена «Ода до Радості».